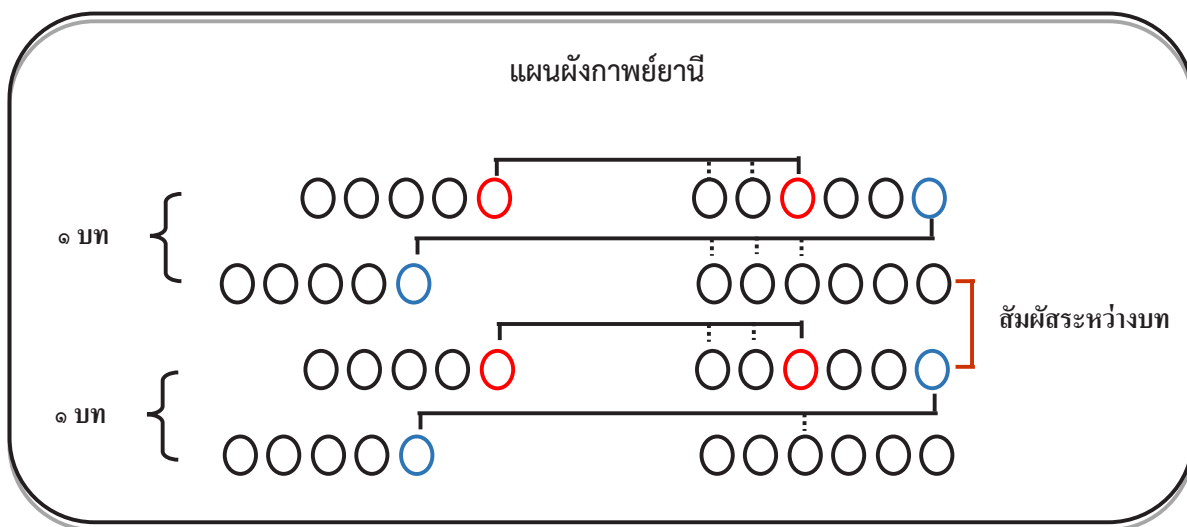

ใบความรู้ เรื่อง ฉันทลักษณ์กาพย์ยานี ๑๑
หน่วยที่ ๕ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ การแต่งคำประพันธ์ประเภทกาพย์ยานี ๑๑
รายวิชาภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๑๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

ฉันทลักษณ์กาพย์ยานี ๑๑

กาพย์ยานี เป็นคำประพันธ์ไทยประเภทกาพย์ที่กวีนิยมแต่งมาก ปรากฏการแต่งตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีทั้งแต่งสลับกับคำประพันธ์ประเภทอื่นและแต่งเพียงลำพัง กาพย์ยานีบทหนึ่งมีสองบาท บาทละ ๑๑ คำ คนทั่วไปจึงนิยมเรียกว่า กาพย์ยานี ๑๑

คณะของกาพย์ยานี

กาพย์ยานี ๑ บท มี ๒ บาท

บาทหนึ่ง มี ๒ ววรรค ววรรคหน้ามี ๕ คำ ววรรคหลังมี ๖ คำ รวมเป็น ๑๑ คำ

การส่งสัมผัส

คำสุดท้ายของวรรคที่ ๑ ส่งสัมผัสไปยังคำที่สาม ของวรรคที่ ๒ (อาจเลื่อนมาส่งสัมผัสคำที่ ๑ หรือ ๒ ได้)

คำสุดท้ายของวรรคที่ ๒ ส่งสัมผัสไปยังคำสุดท้าย ของวรรคที่ ๓ (หากส่งสัมผัสไปยังคำที่ ๑ หรือ ๒ หรือ ๓ ในวรรคที่ ๔ ได้ จะเพิ่มความไพเราะในคำประพันธ์เพิ่มขึ้น)

ในการแต่งกาพย์ยานีมากกว่า ๑ บท ต้องส่งสัมผัสระหว่างบท โดยคำสุดท้ายของวรรคที่ ๔ ส่งสัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรคที่ ๒ ในบทถัดไป

คำสัมผัสในคำประพันธ์

การแต่งคำประพันธ์จะมีลักษณะเฉพาะคือการส่งสัมผัส ซึ่งมีการส่งสัมผัสแบ่งเป็น ๒ ชนิด ได้แก่ สัมผัสในและสัมผัสนอก

สัมผัสใน เป็นสัมผัสที่ไม่บังคับเพียงแต่เป็นสัมผัสที่เพิ่มความไพเราะและแสดงถึงความสามารถของผู้แต่ง โดยแบ่งแยกสัมผัสในออกเป็น ๒ ชนิดคือ สัมผัสสระและสัมผัสพยัญชนะ

สัมผัสนอก เป็นสัมผัสบังคับโดยแบ่งย่อยออกเป็นสัมผัสระหว่างวรรคและสัมผัสระหว่างบท โดยสัมผัสนอกนั้นต้องเป็นสัมผัสสระเท่านั้น

สัมผัสพยัญชนะ คือคำสัมผัสในคำประพันธ์ที่อยู่ในวรรคเดียวกัน ที่มีเสียงพยัญชนะต้นเสียงเดียวกัน อาจเรียกว่า “สัมผัสอักษร” ตัวอย่างเช่น

คำเข้าเฝ้าสีขอ

อยู่บุรีมิมีภัย

ไพร่ฟ้าประชาซี

โลภพาให้บ้ำใจ

ฉ้อแต่ไพร่สื่อคา

ว่างเงาเต่าปปลา

สัมผัสสระ คือคำสัมผัสในวรรค สัมผัสระหว่างวรรคหรือสัมผัสระหว่างบท ที่มีเสียงสระเสียงเดียวกัน และอยู่ในมาตราตัวสะกดเดียวกันด้วย ตัวอย่างเช่น

บ้านช่องคลองเล็กใหญ่

บ้างต้นไฟตกใจโจน

ปลุกเพื่อนเตือนตะโกน

ลูกโลกโผนโดนกันเอง

พิณพาทยระนาดฆ้อง

ตะโพนกลองร้องเป็นเพลง

ระฆ้องดั่งวังเวง

โห่งห่างเห่งเก้งก้างดั่ง

ที่มา กาพย์พระไชยสุริยา: หนังสือเรียนวรรณคดีวิจักษ์ ม.๑